

פרשת העקידה

מ"אחד ההרים" אל "המקום"

(עולת ראיה, חלק א', עמ' פז)

"ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק"

ראיה המחליפה דיבור – דרגות בנבואה

מדוע הקב"ה לא אמר לאברהם בצורה ברורה, 'הגעת אל המקום!', 'זהו ההר'? אם כל הייחודיות היא בזה שהקב"ה לא מדבר, הרי בסופו של דבר הוא כן דיבר.

במקום שיבוא הדיבור בכדי לומר את המקום הראוי, אברהם רואה את המקום בעצמו "וירא את המקום מרחוק". אברהם הבין את המקום שאליו הוא צריך להגיע בראייה ולא באמירה.¹ ישנם מצבים רוחניים שבהם הראיה והאמירה משתלבים יחד.

באותה דרך ניתן לומר על החזיון הנבואי, 'חזון ישעיהו' – זה היה במראה, "ואשא עיני ואראה..." למה הוא השתמש בפועל של ראייה?

בדרך משל, איך אפשר להסביר לעיוור מלידה מה ההבדל בין כחול לאדום? זה לא אפשרי. מה בכל זאת ננסה לומר לו? כמו שאתה מבין שיש הבדל בין רך לגמיש כך יש הבדל בין צבעים. זה אותו דבר? ודאי שלא! אלא שאין לנו מילים בכדי להסביר ואנו מחפשים משהו קרוב, משהו דומה - כמו.

לנבואה יש לשון מיוחדת, כשהנביא רוצה לתרגם זאת אלינו, הוא מחפש את המילים. כנראה בנק' זו מתערבים ומתחברים המושגים של שמיעה וראייה.

הנביא אומר "כה אמר ה'" למה כה? כיוון שלא ניתן להעביר בצורה מלאה את החזון הנבואי. כן נאמר על אהרון "אהרון אחיך יהיה נביאך" ואונקלוס מתרגם – "מתורגמן", כעין הסיפור הידוע על הטרומפייטר.

כל הנביאים נתנבאו ב'כה' משה רבנו נתנבא ב'זה'. וכן מצינו בחז"ל על ההבדל בין משה לשאר הנביאים "אספקלריה המאירה ואספקלריה שאינה מאירה". מהי מראה? – זכוכית ומאחוריה נייר כסף² או מסך שחור. המחיצה הזו שמאחורי הזכוכית, היא הגוף, המגבלות של הנביא. ולכן אומר הנביא כה אמר ה'.

אברהם רואה את המקום

אברהם אבינו לא חיכה שיאמרו לו, כיוון שהוא הגיע למדרגה שהוא ראה את רצון ה' לפני שיאמרו לו, הוא הבין לבד דרך הראייה.

הנשמה של אברהם עלתה למקום עליון, שכל ההשגות הפכו להיות מתחתיו והאמירה הפכה להיות במדרגת ראיה.

דוגמא מהעולם הזה: מי שמקורב לחברו, הוא לא צריך לדבר אתו במילים, הוא מדבר עמו ברמיזה, של קריצה וכדומה.

גם בעולמות שלנו לפעמים ראיה משמשת במקום אמירה.

¹ ד"ר ורהפטיג היה מבין גדול, בנו למד בישיבת הכותל. הוא סיפר שאביו אמר לו שגולדה מאיר לא ידעה בדיוק את ההבדל בין שבת ליוה"כ. כשהיו שמועות שעלולה לפרוץ מלחמה, היא רצתה לנסות ישיבת ממשלה ביוה"כ, אבל החליטה לא לקרוא לורהפטיג כיוון שזה היה יוה"כ. ורהפטיג אמר שאם הוא היה משתתף בישיבת הממשלה ושומע את האינפורמציה המודיעינית שאמר ראש אמ"ן, הוא היה מכריע שיכנסו ראשונים ללחימה. בתקופת השואה הוא זה שגילה את הדרך להציל יהודים דרך יפן, באמצע השיעור של הרב צבי פרנקל הוא נכנס ואמר להם עכשיו תכף ומיד לעלות על הרכבות ולצאת. הצלת ישיבת מיר עומדת לזכותו.

הרב הדרי מספר שכשהוא שאל את ורהפטיג איך הקונסול היפני הבין אותו, כיוון שהיה מגמגם והיה קשה להבין את לשונו, הוא ענה לו שיש מצבים שהראיה והאמירה משתלבים יחדיו.

² אומרים בעלי המוסר, שכשאדם מסתכל על העולם כשערך הכסף מול עיניו, הוא רואה רק את עצמו. הוא לא מצליח לחשוב על האחרים.

הראיה הנבואית כ"כ נתמזגה בנשמתו של אברהם, עיני הבשר של אברהם ראו נבואה אפי' כשעדיין לא הגיע למקום הקודש.

היה צריך לזהות את ההר בצורה כל שהיא, ההר הזה הפך כעת להיות מ'אחד ההרים' אל 'המקום' – ריכוז כל קודש החיים מתקשר עמו, 'המקום' הזה הוא כעין צינור, מערה שדרכה אפשר לצאת מגבולות העולם החומרי אל הקודש. נאמר על אבן השתייה, שממנה הושתת העולם. העולם היה במחשבה רוחנית והוא התגלגל והתגלגל עד שהפך להיות חומר, נק' העפר הראשונה שהייתה בעולם זה אבן השתייה. אז אם רוצים לעשות את הדרך ההפוכה, מן החומר אל הקודש, המקום הכי טוב לעשות זאת זה באבן השתייה, שמשם הושתת העולם. למה עבודת כה"ג מתמקדת באבן השתייה, זהו המקום שבו הרוח והחומר מתחברים יחד, הפיזיקה עם המטפיזיקה.

"ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק. סתומים וחתומים הם הדברים, המאורעות הנפשיים הנפלאים, אשר עברו על האב הקדוש במשך הזמן של שלושת ימי ההליכה, אי אפשר שיבוארו ויפורשו ויבטאו מצפוני קודש קדשים הללו. אמנם מה שהופיע ביום השלישי, שבא אור הקודש למרום עזו, ובמקום שהיה צריך לבא דבור, אמירה ליחד את ההר, "על אחד ההרים אשר אומר אליך", באה ההופעה בחזיון הראיה. כי כבר עלתה הנשמה למקום העליון אשר שם כל ההשגות מתאחדות, וגם הדבור והראיה, ככל שאר ההופעות הרוחניות, עומדים הם בתפוסה אחת. האמירה היתה בתכונת ראייה, והראיה הקדושה, החזיונית, הנבואית, כ"כ חדרה ונמסכה בנשמה הקדושה, לבושת האור האלהי, של האב האיתן, המלא אור קודש עליון, עד שענינו גם עיני הבשר הן נעשו לנושאי ההוד הנבואי. ועד אשר עדיין לא בא קרוב אל המקום המפואר, מלא הוד הקודש, כבר חובר הרתוק הקדוש, אשר קשר את הנשמה העליונה האלהית אל יפעת הקודש אשר למקום, אשר כבר עלה במעלתו המתחזרת וגלויה לפניו, באפן שאי אפשר כבר לסמנו ע"פ הסימון החיצוני הטבעי שלו בתור הר, "אחד ההרים", כי אם המקום, המקום המיוחד שרכוז כל קודש בחיים, בעולם ובהווה, מתקשר עמו. ביום השלישי, וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק, ראה כבר הוד הכבוד העליון, המעולף בענני ערפל לרדת ללב בני האדם להחיותם חיי עד. "מה ראה, ראה ענן קשור בהר". (מדרש)

"מה ראה, ראה ענן קשור בהר"

מה הביא את הרב לכתוב את הקטע הזה?

יש בעיה בפשט, איך אברהם ידע שזהו המקום שאליו הוא צריך להגיע? אף אחד לא אמר לו.

ישנה אגדה ערבית, שאברהם הגיע מארמון הנציב ומשם בחורשה ראה את הר הבית. הר הבית הוא יחסית נמוך מההרים באזור, אך כשמגיעים לטיילת ארמון הנציב, בינך לבין הר הבית יש רק מורדות.

אך מאיפה הוא ידע שזה ההר הזה? אומרים חז"ל שהוא ראה ענן קשור על ההר. מה פשר הדבר?

באירופה זה דברים שנעשים בכל יום, שלפעמים קשה לראות מבניינים גבוהים כיוון שהענן קשור ומסתיר. מסתבר שגם כאן, אברהם ראה ענן קשור על ההר בצורה טכנית, היה אפשר לצלם את זה. הייחודיות של אברהם, שהוא הבין שכאן מסתתר משהו, הוא ראה מה שאפשר לראות בעין בשר והבין שיש כאן משהו רוחני. הייחודיות היא במעשה

שיעורים בעולת ראי"ה – הרב הדרי – לא מוגה, כל טעות יש לתלות בחוסר הבנתו של הכותב

של אברהם המודגש בפסוקים "וישא אברהם את עיניו, וירא את המקום מרחוק", כביכול אברהם גרם לכך ש'אחד ההרים', כפי שאמר לו הקב"ה בהתחלה, יהפך ל'המקום'³.
מדוע חז"ל השתמשו במדרש דווקא בענן ולא בעמוד אש? בחז"ל ענן מבטא עטיפה, דבר המסתיר משהו – "עמוד הענן". עצם העטיפה מעידה שיש משהו שמסתתר מתחת לעטיפה - אברהם רואה את הענן ומבין שיש כאן משהו מיוחד.

"ויאמר אברהם אל נעריו, שבו לכם פה עם החמור"

יש בעיה, הם נמצאים בחבורה – סה"כ ארבעה אנשים. כבר ראינו בפסקה קודמת, שאברהם לקח איתו אנשים כחלק מהטקסיות⁴ שבדבר. שכך היה יאה לאיש במדרגת אברהם שלא ילך לבד אלא בחבורה. אומרים חז"ל שאיש חשוב לא יוצא לדרך בלי שניים. זה מעיד על כך שאברהם נשאר בשלווה, נורמאלי, הוא היה מאוד רגוע ושלו.
כל זה היה בתחילת הדרך, עכשיו הם רואים כבר את המקום. השאלה שנצבת בפני אברהם – מה לעשות עם הנערים האלה? האם המאורע הזה צריך להיות אינטימי שלו ושל יצחק או גם שלהם. חז"ל אומרים שהוא שאל את הנערים, האם הם רואים את הענן. כיוון שרק הוא ויצחק ראו את הענן, הוא הבין שהם לא במדרגה הנכונה לראות את המראות הרוחניות, הם, עיניהם כחמור. כמו שהחמור לא רואה כלום, כך גם הם במדרגת חמור.
האם הם לא ראו כלום? מה ביקש אברהם לבדוק כשהוא פנה לשאול את הנערים?
הרמב"ם במורה אומר: מאיפה הנביא יודע שה' מדבר עמו?
הנחת היסוד של הרמב"ם היא שכשהנבואה מגיעה אל האדם, היא מגיעה בצורה ובעוצמה כזו חזקה שהוא לא מטיל בה ספק. ההוכחה היא מהעקדה. שמואל שלא ידע, אמרו עליו חז"ל ששמואל טירון בנבואה היה, זו הייתה החוויה הראשונה שלו בנבואה. זוהי נק' הפגישה בין נק' היותו נער לבין היותו נביא.
על ההפרדות מהנערים נדון בפעם הבאה...

³ אמנם המקרא מספר לנו כבר בפס' הקודם – "...ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלוקים", אך כאן זהו מספר המקרא האנונימי ש'מדבר', כביכול ע"פ הגילוי העתידי של אברהם בפסוק הבא, ההר כבר נקרא בשמו – 'המקום'.